

Anul European al Patrimoniului Cultural în România

Lucia Leca

Institutul Național al Patrimoniului
lucia.leca@patrimoniul.ro

Cuvinte cheie

patrimoniul cultural
inovare
guvernanță participativă
Anul European al Patrimoniului Cultural
program

Rezumat

2018 a fost primul An european al patrimoniului cultural. Programul a reprezentat apogeul eforturilor făcute de mai mulți ani de către instituțiile Uniunii Europene pentru a crea contextul de consolidare a dimensiunii sectorului patrimonial și cultural în politicile unei Europe durabile și incluzive și a oferit modalitatea eficace de recunoaștere a unor proiecte, acțiuni și inițiative din sectorul patrimonial cultural sub o umbrelă europeană. Printre cele mai importante rezultate, la nivelul demersurilor de politică europeană, se află și spațiul reflexiv pe care l-a creat în vederea stimulării găsirii unor soluții inovatoare pentru redefinirea spațiului public al patrimoniului cultural.

Institutul Național al Patrimoniului a fost desemnat coordonatorul național al programului european. Au fost realizate dezbateri tematice cu specialiști și cu publicul larg și au fost selectate și promovate proiecte, acțiuni și evenimente pentru a se desfășura sub această umbrelă europeană. Contextul creării Anului european al patrimoniului cultural, implementarea programului european în România și contribuția adusă de acesta sunt câteva dintre subiectele abordate în prezentul articol.

European Year of Cultural Heritage

in Romania

Keywords

cultural heritage
innovation
participatory governance
European Year of Cultural Heritage
program

Abstract (EN)

2018 was the first European Year of Cultural Heritage. The program was the culmination of the efforts made by the institutions of the European Union for several years to create the context for strengthening the dimension of the heritage and cultural sector in the policies of a sustainable and an inclusive Europe and offered the effective way to recognize projects, actions and initiatives under an European umbrella. Among the most important results, at the level of European policy and documents, is the reflective space created in order to stimulate innovative solutions for redefining the public space of cultural heritage.

In Romania, the National Institute of Heritage was designated as the national coordinator for the European program. With this role, NIH organized thematic debates dedicated to professionals and wide audience, initiated a commission for selecting the application and promoted the 133 projects, actions and events selected to be developed under the European Year of Cultural Heritage aegis. The institutional sector, mostly represented by institutes, libraries and museums, was surpassed by the stakeholders of the civil society. In 2018, the most active part of the heritage sector was crystallized, which contributed to place Romania on the European cultural map.

The selected projects, actions and events highlight mostly good practices examples rather than new initiatives for cultural policies or new financing systems. In a reflexive sense, discussions were developed about the real role of the national public institutions for generating long term programs, about the implication of the regional and local sector to understand the necessities of communities and to respond with its cultural components and about the NGOs efforts which try to generate new challenges that offer creative ways to get results.

2018 had two cultural dimensions: the European one, celebrated under the European Year of Cultural Heritage program, and the national one, celebrated in 12 Member States under the Centenary program. Unfortunately, in Romania, this double dimension of the year minimized its European significance, taking in consideration the dedicated budget and the attachment level of the wide public to the Great War and to the Great Union.

The context of generating the European Year of Cultural Heritage at the international level, the implementation of the European program in Romania with its particularities and the legacy of the Year are some of the subjects approached in the present article.

Fig. 1 Lansarea Anului european al patrimoniului cultural în România (INP)

¹ Lista tuturor anilor europeni, https://europa.eu/european-union/about-eu/european-years_en, pagină consultată în decembrie 2018.

² Comunicarea privind o Agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare a Comisiei Europene către Parlamentul European, <https://cutt.ly/agenda-cultura2007>, accesat în decembrie 2018

³ Tratatul de la Lisabona, <https://cutt.ly/TratatLisabona>, accesat în decembrie 2018

⁴ Dezbateri ce au contribuit major la conturarea unei direcții au avut loc în cadrul unor platforme informale. Dintre acestea pot fi menționate European Heritage Heads Forum și European Heritage Alliance 3.3. European Heritage Heads Forum este o rețea de experți și specialiști pentru forurile naționale de patrimoniu construit, peisaje și arheologie, din țările Uniunii Europene; aceasta oferă o platformă pentru schimb de informații și experiență despre managementul mediului istoric în secolul al XXI-lea. European Heritage Alliance 3.3 este o platformă sectorială informală europeană formată din 49 de rețele și organizații europene sau internaționale și organizații active în domeniul mai larg al patrimoniului cultural.

Anii europeni tematici au fost creați cu scopul de a spori gradul de conștientizare a anumitor subiecte, de a încuraja dezbaterile și schimbarea de atitudine, de a transmite un angajament și un semnă politic puternic din partea instituțiilor europene. Guvernele Statelor Membre contribuie la elaborarea de noi direcții pentru implementare în viitoarele politici naționale dedicate patrimoniului cultural și sprijină demersurile europene și naționale de aplicare către societatea civilă. 2018 a fost primul An european dedicat patrimoniului cultural.¹

Pe lângă consolidarea dimensiunii patrimoniului cultural în politicile europene, Anul a oferit și modalitatea eficace de recunoaștere a unor proiecte, acțiuni și inițiative din sectorul patrimonial cultural sub o umbrelă europeană. Anul european al patrimoniului cultural nu a reprezentat doar o ocazie de a reflecta asupra îmbunătățirii modului de abordare a potențialului și provocărilor sectorului sau asupra semnificației și rolului patrimoniului cultural în Europa, ci a avut în vedere mai degrabă o lansare a unor acțiuni inovative pentru umplerea unor goluri din sectorul patrimonial cultural.

Trenul legislativ la nivel european

2007

Contextul creării Anului european al patrimoniului cultural începe în 2007, când, prin *Comunicarea privind o Agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare*² a Comisiei Europene către Parlamentul European, erau stabilite obiectivele strategice în vederea conturării Agendei, și anume:

- promovarea diversității culturale și a dialogului intercultural;
- promovarea culturii drept catalizator al creativității în cadrul Strategiei de la Lisabona pentru creștere economică, ocuparea forței de muncă, inovare și competitivitate;
- promovarea culturii ca element vital în relațiile internaționale ale Uniunii.

2009–2014

*Tratatul de la Lisabona*³ din 2009 a punctat rolul Uniunii Europene în susținerea dezvoltării patrimoniului cultural. Dezbaterile cristalizate în cadrul Președințiilor Consiliului Uniunii Europene exercitate de Belgia (2009), Lituania (2013), Grecia și Italia (2014) au subliniat valoarea patrimoniului cultural ca resursă strategică și potențialul pe care acesta îl are în vederea atingerii obiectivelor politicilor Uniunii. La aceste demersuri au contribuit și părțile interesate ce au derulat o serie de etape⁴, aducând în prim plan expertiza specialiștilor din domeniu.

5 De asemenea, Patrimoniul a reprezentat una dintre cele patru priorități ale cooperării europene în domeniul culturii pentru perioada 2015–2018, astfel cum au fost prevăzute în *Planul de lucru în domeniul culturii*, adoptat de Consiliu și de reprezentanții guvernelor Statelor Membre, reuniți la 25 noiembrie 2014, <https://cutt.ly/PlanLucruCultura20152018> (accesat în decembrie 2018).

6 Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind guvernanta participativă a patrimoniului cultural se pot consulta la <https://cutt.ly/PlanLucruCultura20152018> (accesat în decembrie 2018).

7 *Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european* reprezintă unul dintre cele mai importante documente care au stat la baza creării programului Anului european al patrimoniului cultural, cristalizat în 2014 drept Comunicarea Comisiei Europene către Parlament, Consiliu, Comitetul Economic și Social European și Comitetul Regiunilor. Acesta a fost înaintat de către Mircea Diaconu, Raportor pentru Comisia pentru cultură și educație, Vicepreședinte al Comisiei pentru Cultură și Educație din Parlamentul European. Se poate consulta la <https://cutt.ly/towards-an-integrated-approach-to-cultural-heritage> (accesat în decembrie 2018).

8 Raportul de activitate 2015-2016 al euro-deputatului independent Mircea Diaconu poate fi consultat la <https://www.mirceadiaconu.eu/raport-de-activitate-2015-2016-2/> (accesat în decembrie 2018).

9 Obiectivele Anului european al patrimoniului cultural au fost definite în Decizia (EU) 2017/864 a Parlamentului European și a Consiliului European, <https://cutt.ly/propunere-decizie-AEPC>, accesat în decembrie 2018.

10 Procedura de avizare pentru propunerea deciziei a Parlamentului și a Consiliului European pentru un An european al patrimoniului cultural, <https://cutt.ly/rezoluție-AEPC>, accesat în decembrie 2018.

11 Marca patrimoniului european, conform Deciziei 1194/2011/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 16.11.2011, este o inițiativă menită să aducă în atenția publicului și în special a tineretului european valorile fundamentale europene, elementele comune de istorie și cultură ale patrimoniului cultural care contribuie la consolidarea sentimentului de apartenență la Uniune și a dialogului intercultural. Lista Mărcii patrimoniului european se completează, la fiecare doi ani, conform apelului, cu noi situri care celebrează și simbolizează idealurile, valorile, istoria și integrarea europeană. Din România, Memorialul Sighet a primit această distincție în anul 2017.

12 Proiectul deciziei Parlamentului și a Consiliului European pentru Anul european al patrimoniului cultural, <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-10-2017-INIT/en/pdf>, accesat în decembrie 2018.

13 Prezentarea parcursului legislativ poate fi extinsă cu etapele de avizare, descrierea în articolul de față reprezentând o sinteză. Procedura simplificată este disponibilă prin *Raportul referitor la propunerea de decizie a Parlamentului European și a Consiliului privind Anul European al Patrimoniului Cultural (COM(2016)0543—C8-0352/2016—2016/0259(COD))* la https://www.mirceadiaconu.eu/wp-content/uploads/2017/05/2018EYCH_integral-RO.pdf, accesat în decembrie 2018.

14 Decizia (EU) 2017/864 a Parlamentului European și a Consiliului privind Anul European al Patrimoniului Cultural, <https://cutt.ly/DecizieMaiAEPC>, accesat în decembrie 2018.

2014–2015

Patrimoniul cultural a fost declarat ca fiind una dintre prioritățile europene⁵ în anul 2014. *Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind guvernanta participativă a patrimoniului cultural*⁶ din noiembrie 2014 conțin invitația adresată Comisiei Europene de a examina ideea prezentării unei propuneri pentru un an european tematic, cel al patrimoniului cultural. Raportul *Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european*⁷ din anul 2015 „sugerează realizarea unor schimbări concrete în vederea îmbunătățirii politicii europene în domeniu și a implementării programelor și acțiunilor deja existente. [...] raportul cerea desemnarea unui An European al Patrimoniului Cultural precum și realizarea unui portal unic al Uniunii Europene care să conțină toate informațiile despre programele și fondurile disponibile pentru cunoașterea, valorificarea, promovarea și conservarea patrimoniului cultural”⁸.

2016

Anul 2016 a fost reprezentativ pentru contextul decizional. Comisia Europeană a publicat în august propunerea legislativă pentru obiectivele Anului⁹.

Reacția din octombrie a Comitetului European al Regiunilor la propunerea Comisiei a constat în rezoluția¹⁰ ce subliniază rolul turismului cultural pentru economie, punând accent pe zonele rurale, siturile naturale, meșteșuguri, pe introducerea în procesul de educație a transmiterii moștenirii culturale, pe dezvoltarea competențelor creative culturale și pe cooperarea teritorială în vederea dezvoltării guvernantei participative în proiectele trans-sectoriale.

În noiembrie, Comisia pentru Cultură și Educație a Parlamentului European (CULT) a adoptat Raportul, subliniind complementaritatea cu Marca patrimoniului european¹¹, importanța unui buget general din partea Uniunii în loc de finanțare punctuală a proiectelor prin programul Europa Creativă, dezvoltarea sinergiilor la nivel european, național, regional și local prin crearea unui cadru legal comun în Statele Membre, cu implicarea societății civile. Prin comunicarea Raportului, Comisia Europeană a evidențiat necesitatea protejării și păstrării pentru generațiile viitoare a patrimoniului cultural ca fiind o resursă comună și un bun al tuturor, a cărui protejare este responsabilitatea comună.

A fost definită, în cadrul Consiliului European, propunerea de proiect pentru preambulul documentului ce urma să stabilească cadrul programului european, propunere ce viza aniversarea a 100 de ani a armistițiului din 1918 și a independenței unor State Membre, aniversarea a 400 de ani de la izbucnirea războiului de 30 de ani, necesitatea consultării părților interesate și a societății civile de către Comisia Europeană și o implicare mai strânsă a Consiliului European, implementarea proiectului prin coordonatori naționali, necesitatea împărțirii costurilor cu alte programe în afara de Europa Creativă.

2017

În februarie 2017, acordul provizoriu cu privire la decizia de proclamare a Anului European al Patrimoniului Cultural (2018) dintre Comisia, Consiliul și Raportorul CULT în Parlamentul European este avizat în Comisia pentru Cultură și Educație a Parlamentului European.

În mai, Consiliul European publică propunerea¹² pentru decizia ce avea să stabilească cadrul derulării Anului european al patrimoniului cultural. Declarația comună a Consiliului și a Parlamentului European stabilea pachetul financiar de 8 milioane de euro pentru 2017 și 2018, însă doar jumătate din suma totală susținută de către Mircea Diaconu pentru derularea proiectului a fost aprobată. Acest dezavantaj era compensat prin susținerea bugetului aprobat și din finanțări în afara programului Europa Creativă¹³. Actul legislativ final—*Decizia (EU) 2017/864 a Parlamentului European și a Consiliului privind Anul European al Patrimoniului Cultural*¹⁴—a fost semnat în 17 mai 2017 la Strasbourg, fără amendamente, fiind publicat pe 20 mai 2017 în Jurnalul Oficial al Uniunii Europene.

3, 2, 1...

O dată definit cadrul legislativ încep pregătirile pentru derularea Anului la nivel european. Acestea se realizează prin grupul de lucru dedicat din cadrul Directoratului General pentru Educație, Tineret, Sport și Cultu-

Fig. 2 European Culture Forum 2017 (Foto: Rocco Soldini, https://ec.europa.eu/culture/event/forum_en)

¹⁵ Comisia Europeană a desemnat un Comitet al Grupurilor interesate, cu rol consultativ în vederea implementării programului. Acesta este format din 38 de organizații—rețele dedicate patrimoniului, reprezentanți ai societății civile și organizații internaționale (ex: Consiliul Europei, UNESCO, ICCROM, ICOMOS, ICOM, Europa Nostra etc.). Lista completă se găsește la: <https://cutt.ly/voicesofculture-stakeholder-committee>, accesat în decembrie 2018.

¹⁶ Obiectivele principale conturate în jurul a zece inițiative sunt: Implicare: patrimoniul comun, patrimoniul în școli, tineretul și patrimoniul; Sustenabilitate: patrimoniul în tranziție, turism și patrimoniul; Protecție: prețuirea patrimoniului, patrimoniul aflat în pericol; Inovare: competențe în domeniul patrimoniului cultural, toți pentru patrimoniul, știință pentru patrimoniul. Direcția Generală Comunicare (Comisia Europeană), în prim plan, pag. 4 (<https://cutt.ly/inprimplanAEPc>, accesat în iunie 2018).

¹⁷ Ordinul Ministrului Culturii și Identității Naționale nr. 2697 din 24.10.2017.

ră, iar în Statele Membre, prin coordonatorii naționali. La nivel european, programul a fost coordonat de Comisia Europeană. Anul european al patrimoniului cultural a reprezentat, pe lângă apogeul eforturilor făcute de mai mulți ani de către instituțiile Uniunii Europene, și o modalitate de a disemina importanța protejării și aprecierii patrimoniului cultural către publicul larg, atât prin proiecte finanțate de programele Uniunii Europene, cât și prin evenimente naționale.

Lansarea are loc în decembrie 2017 în cadrul *European Culture Forum* la Milano (fig. 2). Implementarea Anului a început în aproape toate țările Uniunii prin deschiderea apelului pentru aplicații și prin lansarea programului la nivel național în aproximativ aceeași perioadă cu lansarea europeană (fig. 3). Obiectivele generale și specifice definite prin Decizia (EU) 2017/864 au devenit criteriile de selecție a inițiativelor ce urmau a fi derulate sub egida anului tematic. Toți coordonatorii naționali, cu excepția câtorva State Membre, au format comisii de evaluare a aplicațiilor și au avut un site dedicat promovării acestora. Comisia Europeană și *stakeholderii*¹⁵ au formulat zece tipuri de inițiative europene, conturate în jurul a patru obiective¹⁶, cu scopul de a oferi o mai bună înțelegere de către publicul larg a obiectivelor generale și specifice ale programului european (fig. 4). Au fost programate inițiative ce reprezentau modele pentru aplicanți. Acestea erau necesare pentru a asigura abordări integrate privind patrimoniul și relația cu alte domenii. În acest mod a început derularea Anului, încurajând în același timp comunicarea, dezbaterile și schimbarea de atitudine a cetățenilor față de domeniu prin creșterea gradului de conștientizare a anumitor subiecte.

Anul european al patrimoniului cultural în România

Responsabilitatea organizării participării la Anul european al patrimoniului cultural la nivel național a revenit Statelor Membre. Institutul Național al Patrimoniului a fost numit coordonator național în România¹⁷, asigurând selecția și promovarea aplicațiilor și coordonarea activităților relevante din țara noastră.

Nominalizarea proiectelor și evenimentelor din România sub egida Anului european al patrimoniului cultural a reprezentat includerea lor sub o umbrelă europeană, ca o recunoaștere a importanței lor, Institutul facilitând crearea unor legături între actori, în funcție de tematica sau de scopul inițiativei. Un eveniment sau un proiect se putea desfășura sub egida acestui program după primirea acordului de către aplicant de la coordonatorul național. Astfel, pe toate materialele de diseminare a activităților aferente era utilizată identitatea vizuală a Anului.

Stat Membru	Data lansare program	Data inchidere program	Coordonator național		Site dedicat
Austria	11-13 ianuarie 2018	6-7 decembrie 2018	Federal Cancellery	Bundeskanzleramt (Europäische und internationale Kulturpolitik)	https://www.kulturerbejahr2018.at/de/eych
Belgia	21 noiembrie 2017 - Flandra		Cultural Heritage Department, Brussels Regional Public Planning and Heritage Service – Bruxelles Region	Direction du Patrimoine culturel, Service Public Régional Bruxelles Urbanisme et Patrimoine – Région de Bruxelles	Bruxelles: http://patrimoine.brussels/decouvrir Flandra: https://www.europeeserfgoedjaar2018.be/ Federatia Wallonie – Bruxelles: http://www.culture.be/patrimoine2018/ Comunitatea vorbitoare de limba germană din Belgia: http://www.ostbelgienkulturerbe.be/
			Department of Culture, Youth and Media – Flanders	Departement Cultuur, Jeugd & Media – Vlaanderen	
Bulgaria			Ministry of Culture	Министерство на културата	http://mc.government.bg/
Croația	18 ianuarie 2018		Ministry of Culture	Ministarstvo kulture	http://www.eu.godina.kulturne-bastine.min-kulture.hr/
Cipru			Department of Cultural Services, Ministry of Education, Culture, Sport and Youth	Υπουργείου Παιδείας, Πολιτισμού, Αθλητισμού και Νεολογίας της Κύπρου	http://www.moec.gov.cy/en/cultural_services.html
Republica Cehă			Ministry of Culture	Ministerstvo Kultury	https://www.mkr.cz/european-year-cultural-heritage/
Danemarca	15 decembrie 2017		Ministry of Culture	Kultúr Ministeriet	https://slks.dk/omraader/kultursamarbejde/internationalt-kultursamarbejde/det-europaeiske-aar-for-kulturarv-2018/
Estonia	5 ianuarie 2018		National Heritage Board in co-operation with the Estonian Folklore Council	Muinsuskaitseamet koostöös Eesti Folkloorinõukoguga	https://www.parandiaasta.ee/
Finlanda	19 ianuarie 2018	28 noiembrie 2018	Finnish Heritage Agency	Museovirasto	http://www.kulttuuriperintovuosi2018.fi/fi/
Franța	7 decembrie 2017		Ministry of Culture – Directorate-General for Heritage	Ministère de la Culture - La direction générale des patrimoines	https://patrimoineeurope2018.culture.gouv.fr/
Germania	8 ianuarie 2018	28 decembrie 2018	German National Committee for Monument Protection	Deutsches Nationalkomitee für Denkmalschutz	https://sharingheritage.de/
Grecia	7 februarie 2018		Ministry of Culture and Sports	Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού	https://www.culture.gr/en
Ungaria	23 ianuarie 2018		Prime Minister's Office in cooperation with the Ministry of Human Capacities in Hungary	Ministerelnöki Hivatal a magyarországi Emberi Kapacitások Minisztériumával együttműködve	https://koe2018.kormany.hu/en
Irlanda	29 ianuarie 2018		The Heritage Council	An Chomhairle Oidhreacht	http://www.eych2018.ie/
Italia	7 decembrie 2017		Ministry of Cultural Heritage and Activities	Ministero per i beni e le attività culturali	https://www.annoeuropeo2018.beniculturali.it/
Letonia	4 aprilie 2018		State Inspection for the Protection for Heritage Protection	Nacionālā kultūras mantojuma pārvalde	http://mantojums2018.lv/
Lituania	23 februarie 2018		Ministry of Culture, Department of Cultural Heritage	Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Kultūros paveldo departamentas	http://lrkm.lrv.lt/en/international-cooperation/2018-european-year-of-cultural-heritage
Luxemburg	29 septembrie 2017		Ministry of Culture	Ministère de la Culture	http://www.patrimoine2018.lu/
Malta			Ministry for Justice, Culture and Local government, Culture Directorate	Ministeru Għall-ġustizzja, Kultura u Gvern lokali	https://culture.gov.mt/en/eych2018/
Olanda	26 ianuarie 2018	11 decembrie 2018	Ministry of Education, Culture and Science, the Cultural Heritage Agency of the Netherlands and DutchCulture	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en DutchCulture	https://www.europeeserfgoedjaar.nl/
Polonia	10 octombrie 2017		International Cultural Centre, Ministry of Culture and National Heritage	Międzynarodowe Centrum Kultury, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego	http://erdk2018.pl/
Portugalia			Minister of Culture, General Directorate for Cultural Heritage	Ministra da Cultura, Direção-Geral do Património Cultural	http://anoeeuropeu.patrimoniocultural.gov.pt/
România	15 februarie 2018	29 noiembrie 2018	National Institute of Heritage	Institutul Național al Patrimoniului	https://anuleuropean.patrimoniului.gov.ro/
Slovacia	18 ianuarie 2018		Ministry of Culture	Ministerstvo Kultúry	http://www.culture.gov.sk/posobnost-ministerstva/europsky-rok-kulturneho-dedicstva
Slovenia	3 decembrie 2017		Institute for the Protection of Cultural Heritage of Slovenia, Ministry of Culture	Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Ministrstvo za Kulturo	https://www.zvks.si/en/elkd/eych-slovenia
Spania	13 februarie 2018	12 decembrie 2018	Minister of Culture and Sport	Ministerio de Cultura y Deporte	http://www.culturaydeporte.gob.es/cultura/a-europeo-patrimonio.html
Suedia			Swedish National Heritage Board	Riksantikvarieämbetet	https://www.raa.se/evenemang-och-upplevelser/tidigare-konferenser-och-event/europaaret-for-kulturarv-2018/

Fig. 3 Lansarea Anului European al Patrimoniului Cultural în Statele Membreevent/forum_en

 Implicare	<ol style="list-style-type: none"> 1. Patrimoniul comun: patrimoniul cultural este al nostru, al tuturor 2. Patrimoniul în școli: copiii descoperă cele mai valoroase comori și tradiții ale Europei 3. Tineretul și patrimoniul: tinerii reînsuflețesc patrimoniul
 Sustenabilitate	<ol style="list-style-type: none"> 4. Patrimoniul în tranziție: reconfigurarea siturilor și a peisajelor industriale, religioase și militare 5. Turism și patrimoniul: turism responsabil și sustenabil în ceea ce privește patrimoniul cultural
 Protejare	<ol style="list-style-type: none"> 6. Prețuirea patrimoniului: elaborarea de standarde de calitate pentru intervențiile asupra patrimoniului cultural 7. Patrimoniul aflat în pericol: lupta împotriva comerțului ilegal cu bunuri culturale și gestionarea riscurilor la care este supus patrimoniul cultural
 Inovare	<ol style="list-style-type: none"> 8. Competențe în domeniul patrimoniului cultural: o mai bună educație și formare pentru profesiile noi și tradiționale 9. Toți pentru patrimoniul: încurajarea inovării sociale și a participării cetățenilor și comunităților 10. Știință pentru patrimoniul: cercetare, inovare, știință și tehnologie în beneficiul patrimoniului

Fig. 4 Zece inițiative europene pentru Anul european al patrimoniului cultural (extras din Seria „În prim-plan” a Comisiei Europene, 2017, <https://op.europa.eu/webpub/com/factsheets/cultural-heritage/ro/>)

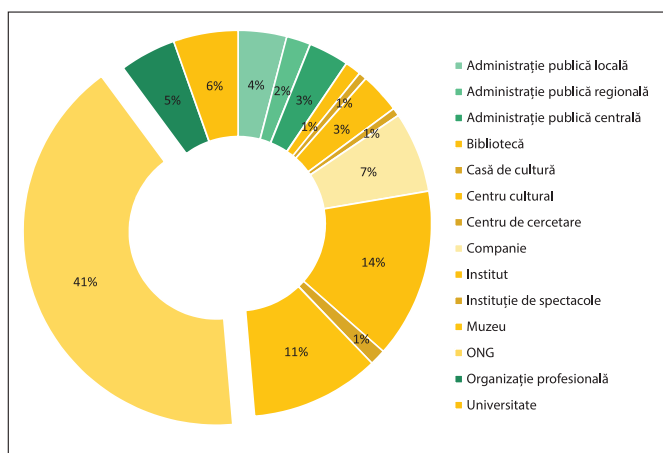

Fig. 5a Tipuri de operatorii culturali din România și numărul de proiecte și evenimente desfășurate

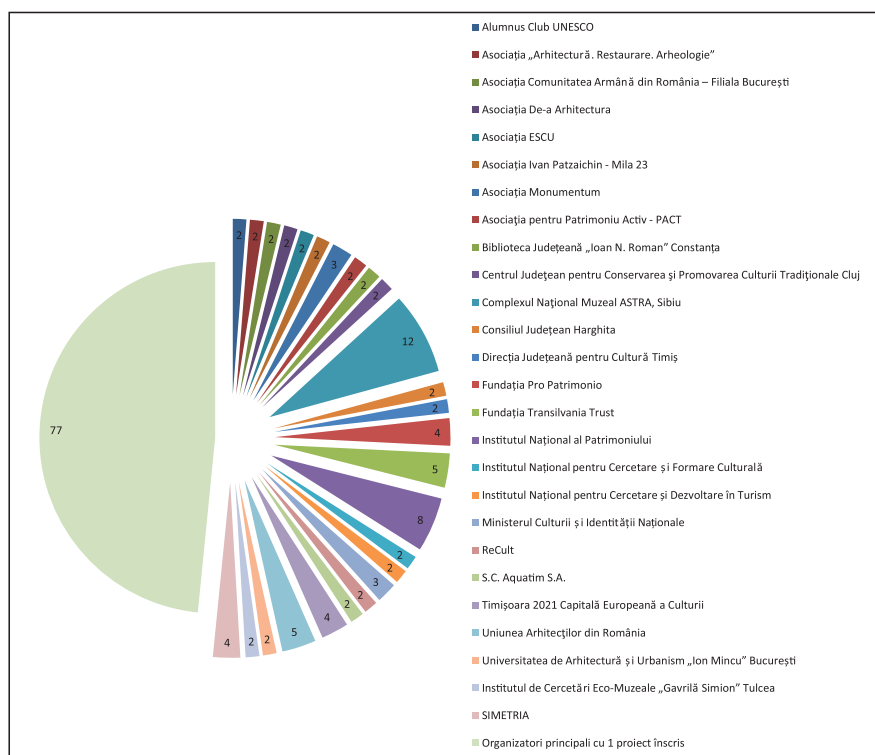

Fig. 5b Actori cu o contribuție mare pentru Anul european al patrimoniului cultural în România

¹⁸ S-a optat pentru această variantă deoarece vizibilitatea proiectelor și evenimentelor era mai mare față de crearea unui cont dedicat.

¹⁹ Juriul a fost format din Președinte, un reprezentant al ministerului de resort, un reprezentant al Ministerului Afacerilor Externe și doi experți.

²⁰ 133 de proiecte și evenimente au fost selectate a se desfășura sub egida Anului european al patrimoniului cultural de către coordonatorul național, dar în realitate această cifră este de 155, deoarece s-au adăugat și proiectele nominalizate de către Comisia Europeană. Dacă în primul trimestru al anului 2018, coordonatorii naționali s-au axat major pe diseminarea informației și promovarea programului pentru a primi aplicații, ulterior s-au aflat în dificultate asupra promovării proiectelor și evenimentelor datorită concentrării lor în lunile iunie—octombrie. Poziția de coordonator național nu a fost doar aceea de a selecta inițiative, ci și de a identifica dacă există actori care utilizează identitatea vizuală a Anului european al patrimoniului cultural fără să fi primit acordul coordonatorului național, această sarcină ocupând câteodată mai mult timp față de cel de promovare al proiectelor și evenimentelor selectate.

²¹ În cadrul Anului european al patrimoniului cultural, au fost depuse 203 aplicații, din care 133 au fost selecționate. În cadrul programului Centenarul României (1918 – 2018) și al Primului Război Mondial, s-au desfășurat 640 de proiecte, din care 340 de manifestări de tip spectacol, 73 de lansări de carte și albume aniversare, 83 de expoziții, 26 de conferințe și simpozioane, 101 proiecte de investiții și restaurări / construcții de monumente și 17 proiecte interdisciplinare (Croitoru, Carmen et al. Barometrul de Consum Cultural 2018. Dinamica sectorului cultural în anul Centenarului Marii Uniri, Editura Universul academic, București, 2019, pag 12).

²² Lista completă și detaliile aferente proiectelor și evenimentelor se găsesc în Catalogul „Anul european al patrimoniului cultural” în România, disponibil e https://issuu.com/institutulnaionalalpatrimoniului/docs/catalog_anul_european_al_patrimoniului

Proiectele și evenimentele selectate au fost promovate de coordonatorul național pe site-ul <https://anuleuropean.patrimoniul.gov.ro/> (ce conține informații relevante despre An, o hartă și un calendar dedicat) și pe canalele de socializare ale Institutului Național al Patrimoniului¹⁸ (prin anunțuri la începutul fiecărei luni cu evenimentele ce urmau a se derula și cu anunțuri punctuale ale acestora). De asemenea, reprezentanții Institutului au susținut interviuri pe posturi radio și au transmis comunicate de presă referitoare la An, acestea făcând parte din campania de comunicare dedicată. Selecția proiectelor și a evenimentelor a fost făcută de un juriu constituit la inițiativa Institutului Național al Patrimoniului, format din cinci experți¹⁹ ce desfășoară activități în domeniile relevante cu obiectivele programului. Au avut loc cinci ședințe de jurizare, Institutul primind aproximativ 200 de aplicații, din care 133²⁰ au fost nominalizate de către juriu a se desfășura sub egida Anului european al patrimoniului cultural.

Anumiți actori au avut o contribuție mai mare asupra programului, prin susținerea mai multor evenimente pe parcursul anului, dar și prin crearea unor evenimente dedicate acestuia (fig. 5). Astfel, societatea civilă s-a remarcat prin organizații non-guvernamentale, persoane fizice sau companii cu activitate bogată în sectorul patrimonial. Sectorul instituțional, reprezentat în mare parte de institute, biblioteci și muzee, a fost depășit din punct de vedere cantitativ, de actorii societății civile.

Institutul a comunicat în repetate rânduri către anumite organisme deconcentrate, inclusiv către Direcțiile Județene pentru Cultură și către muzeele naționale, invitația de a participa la program, importanța susținerii acestora în diseminarea informației în teritoriu și faptul că apelul pentru depunerea aplicațiilor este deschis pe tot parcursul anului 2018. Cu toate acestea, au existat județe din care nici o aplicație nu a fost depusă, în care nu au fost organizate, desfășurate și nici nu au existat actori drept parteneri în acțiuni din alte județe (fig. 6). Operatorii culturali au fost mai atrași de bugetul pus la dispoziție de către Guvernul României prin programul Centenarul României (1918–2018) și al Primului Război Mondial²¹, gestionat de Ministerul Culturii și Identității Naționale, decât de recunoașterea internațională oferită prin programul Anul european al patrimoniului cultural care nu a beneficiat, de altfel, de o sumă alocată. Ca urmare a statisticii efectuate privind sursele de finanțare a celor 155 de evenimente și proiecte nominalizate din România²², a rezultat că acestea au fost reprezentate de: finanțare europeană, bugetul de stat, bugetul unități teritorial administrative, bugetul propriu al instituțiilor sau surse proprii generate anterior.

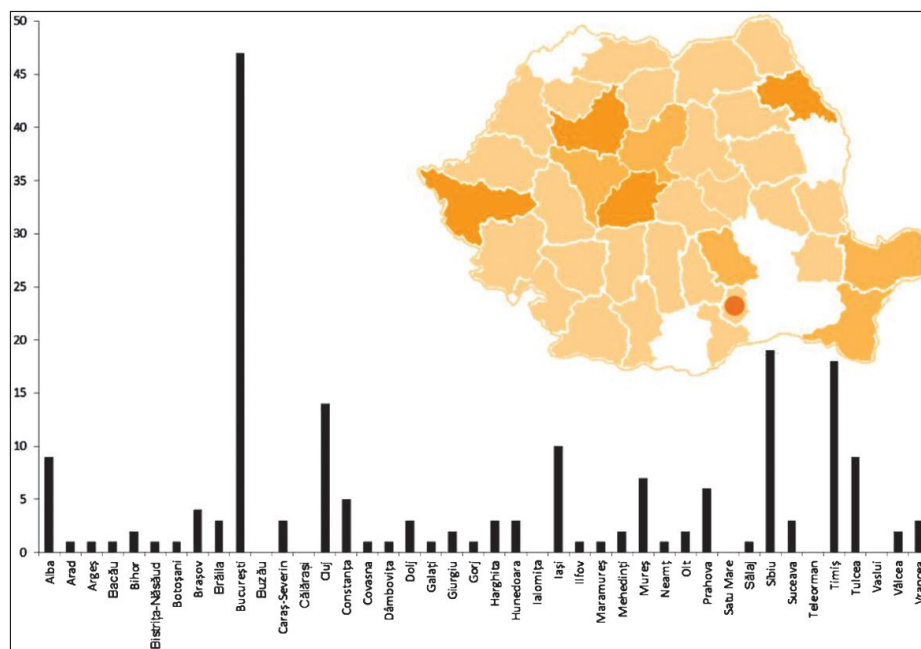

Fig. 6a Județele în care s-a derulat Anul european al patrimoniului cultural

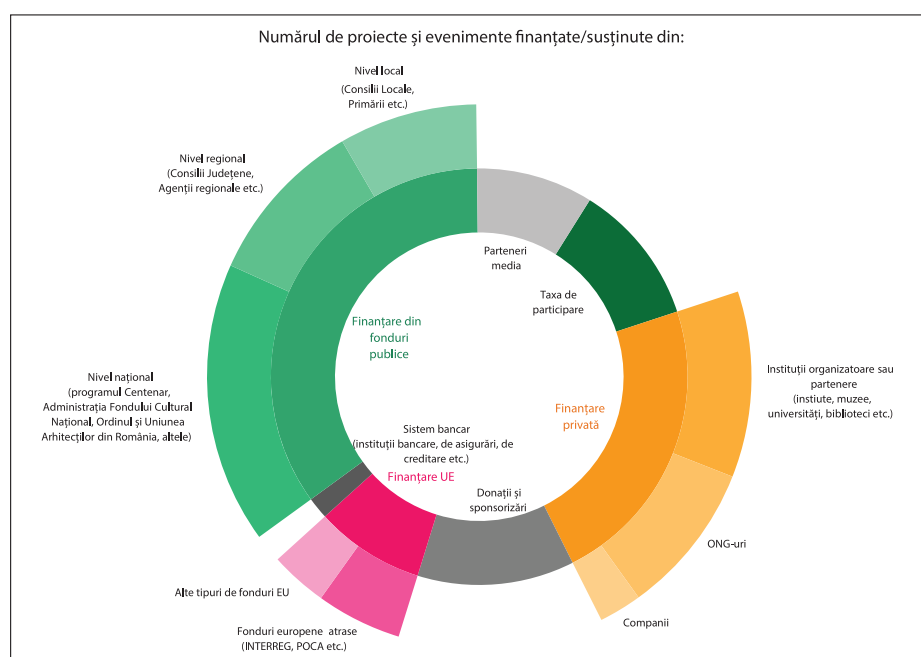

Fig. 6b Tipuri de surse de finanțare ale proiectelor culturale

Implementarea programului european de către coordonatorul național

Institutul Național al Patrimoniului nu a avut un buget dedicat programului, deși a făcut solicitări repetate către ministerul de resort. Din punct de vedere al alocării de resurse umane pentru derularea Anului european al patrimoniului cultural, o persoană a gestionat secretariatul juriului de selecție a proiectelor și evenimentelor, a ținut legătura cu actorii implicați, a reprezentat România în cadrul întâlnirilor organizate cu coordonatorii naționali de către Directoratul General pentru Educație, Tineret, Sport și Cultură și a realizat raportările aferente, a scris aplicații în vederea obținerii de fonduri pentru organizarea în țară a unor acțiuni relevante dedicate Anului, a construit site-ul dedicat și l-a populat cu informație, a gestionat comunicarea pe rețele oficiale proprii de socializare referitoare la proiectele și evenimentele selectate, a furnizat informații reprezentanților Institutului pentru interviuri etc. Pentru necesități punctuale referitoare la organizarea unor evenimente s-au alăturat și alți reprezentanți ai diferitelor departamente din Institut. Evenimentele derulate de coordonatorul național, care au constituit un cadru pentru consultarea părților interesate și din care s-au extras concluzii ale Anului european al patrimoniului cultural în România, au făcut subiectul proiectului *Patrimoniul românesc la 100 de ani după Marea Unire. Valori naționale. Valori europene*, finanțat prin Reprezentanța Comisiei Europene în România, dar și prin programul Centenarul României (1918 – 2018) și al Primului Război Mondial derulat de Ministerul Culturii și Identității Naționale. Drept urmare, în România, celebrarea Anului european a fost dublată de amploarea programului Centenar, la fel

²³ Administrația Fondului Cultural Național finanțează din 2005 proiecte culturale independente și proiecte dezvoltate de instituții publice. Este unul din principalii finanțatori publici ai ofertei culturale din România, cu un proces de selecție transparent, prin care cultura ajunge și în zone rurale sau în zone în care oamenii nu au acces deloc la cultură.

²⁴ Declarația Secretarului Parlamentar pentru Turism din Malta în aprilie 2010, <https://cutt.ly/innovation-not-a-choi-ce-but-a-necessity>, pagină web accesată în ianuarie 2019.

²⁵ Forma completă a concluziilor Anului european al patrimoniului cultural în România este disponibilă la <https://anuleuropean.patrimoniu.gov.ro/concluzii/>.

cum s-a întâmplat, de altfel, și în alte 12 țări. Din păcate, dubla dimensiunea a lui 2018 a făcut ca semnificația europeană a programului să fie mult diminuată în aceste state.

Participarea la reuniunile periodice convocate de către Directoratul General pentru Educație, Tineret, Sport și Cultură, a constat atât în etape de raportare a derulării programului în România, cât și într-o oportunitate pentru schimbul de informații, contribuind astfel la abordarea transversală în vederea creării unor conexiuni între diversele inițiative derulate. Extrase din rapoartele transmise din partea României evidențiază mai mult exemple de bune practici și mai puțin inițiative noi pentru politici publice culturale sau pentru noi sisteme de finanțare. Se aduce astfel în discuție, în sens reflexiv, rolul real al instituțiilor publice naționale în generarea unor programe pe termen lung dedicate culturii și patrimoniului, dar și al instituțiilor regionale sau locale în realizarea unor eforturi de a se adresa diverselor categorii de public sau în înțelegerea necesităților comunităților. De cealaltă parte se află sectorul civil, aflat abia la început cu inițiative dedicate, de exemplu, comunităților²³. În general, organizațiile non-guvernamentale, sectorul privat și societatea civilă sunt de fapt cele care creează spațiul pentru noi provocări în domeniu, cele care împing limitele rutinei instituționale, căutând căi care să le ofere noi oportunități și mijloace creative prin care să obțină rezultate. În acest sens, „inovarea nu mai reprezintă o alegere, ci o necesitate”²⁴, mai ales în contextul în care sectorul patrimonial se află într-o puternică tranziție, încercând să țină pasul cu societatea, cu economia, cu tehnica etc.

Concluzii la nivel național

2018 nu a prezentat în România o creștere în receptarea culturală de către publicul larg. Produsul cultural a avut când condiții și resurse financiare adecvate, când parte de profesionalismul care a asigurat calitate, dar de prea puține ori acestea s-au suprapus. Sperăm ca măcar acesta să fie momentul din care strategiile sau proiectele mari să înceteze a exista doar pe hârtie sau ca o politică culturală să înceapă a exista, a fi create instrumentele necesare și a fi implementată cu adevărat, fapt remarcat și în dezbateri publice sau mese rotunde cu mediul de specialitate.

Institutul Național al Patrimoniului a realizat o selecție tematică pentru conferințe și ateliere reunite sub numele *Patrimoniul românesc la 100 de ani după Marea Unire. Valori naționale. Valori europene*. Proiectul s-a desfășurat în două etape: *Seria conferințelor dedicate patrimoniului românesc și Forumul Anul European al Patrimoniului Cultural în România*.

Pe parcursul unui trimestru, dezbaterile s-au desfășurat pe următoarele teme:

Protecția patrimoniului arheologic—probleme și cerințe specifice;

Peisaj istoric urban;

Calitate în restaurare;

Practici ale arhitecturii tradiționale—statut și modalități de continuare;

Patrimoniul industrial—pentru o recuperare a memoriei recente;

Patrimoniul digital.

Concluziile lor preliminare au fost prezentate în cadrul Forumului și rafinate prin contribuția directă a publicului participant.

Forumul a fost realizat atât pentru a prezenta multitudinea de proiecte și evenimente desfășurate sub egida Anului european al patrimoniului cultural prin lansarea unei expoziții și a unui catalog, facilitând astfel o legătură mai strânsă între operatorii culturali din toată țara, cât și pentru a formula o serie de concluzii preliminare ca potențial punct de pornire pentru pregătirea Președinției României la Consiliul Uniunii Europene din anul 2019 ce va viza și un eveniment dedicat patrimoniului cultural. Din dezbaterile organizate în cadrul Forumului au fost extrase mai multe concluzii, prezentate succint în articolul de față²⁵:

Patrimoniul și comunități:

Patrimoniul reunește, mobilizează și responsabilizează comunități diferite (utilizatori, specialiști, meșteșugari, proprietari și factori de decizie). Totuși, există pericolul de a transmite responsabilitatea protejării și dezvoltării patrimoniului sectorului ONG și al societății civile. Acest fapt nu este de dorit să se întâmple. Politicile publice naționale trebuie echilibrate de politicile regionale și locale pentru patrimoniu. Acestea pot sprijini

- 26 Anul european al patrimoniului cultural s-a desfășurat în cele 28 de State Membre și 9 state asociate (Albania, Bosnia și Herțegovina, Republica Macedonia de Nord, Islanda, Muntenegru, Norvegia, Elveția, Georgia și Serbia).
- 27 Clasamentul a fost elaborat de Directoratul General pentru Educație, Tineret, Sport și Cultură, Comisia Europeană, pe baza rapoartelor solicitate coordonatorilor naționali, țărilor asociate și *stakeholderilor*. Este de menționat faptul că nu toți aceștia au trimis cele patru rapoarte trimestriale.
- 28 O inițiativă importantă, cu impact calitativ major asupra rezultatelor ulterioare, desfășurată în cadrul Anului european al patrimoniului cultural a fost „Berlin call to action”, prezentată în cadrul primului Summit al patrimoniului cultural european, co-organizat de EUROPA NOSTRA—Vocea patrimoniului cultural în Europa; Comitetul German al Patrimoniului Cultural (DNK), coordonatorul național al Anului European al Patrimoniului Cultural în Germania și Fundația Prusiană a Patrimoniului Cultural (SPK). „Berlin call to action” a adus în prim plan legătura dintre marcarea a 70 de ani de la Declarația universală a drepturilor omului și angajamentul față de principiile formulate într-un număr mare de documente de politică pentru patrimoniu cultural relevante adoptate deja de multe organizații europene și internaționale. Aceste principii au fost transpuse în șapte acțiuni pentru obținerea unor rezultate tangibile: dezvoltarea planului de acțiuni europene pentru patrimoniu cultural; recunoașterea patrimoniului ca prioritate pentru politicile europene și finanțare; legătura între local, național și european; păstrarea și transmiterea neprețuitului; investițiile în regenerare de calitate pornind de la patrimoniu; promovarea cunoștințelor și a înțelegerii aprofundate; crearea și menținerea unei inerti în politici și mobilizări pentru patrimoniu cultural în Europa. Mai multe detalii despre „Berlin call to action” pot fi găsite la <https://cutt.ly/Berlin-Call-Action> (pagină web accesată în decembrie 2018).

comunitățile locale în procesul de apropiere și protecție a patrimoniului comun, transformându-l într-o sursă de mândrie și bunăstare. Astfel, investiția în patrimoniu va deveni și una în prestigiul unei comunități conștiente de valorile sale reale. Nu în ultimul rând, crearea de rețele, schimbul de practici și idei poate da naștere unor soluții inovative.

Patrimoniu și societate:

Oamenii sunt influențați de mediul înconjurător și simt nevoia de a se implica în definirea acestuia. Patrimoniul este acea parte a mediului înconjurător care asigură legătura dintre trecut și viitor. În acest context protejarea și valorificarea patrimoniului depinde de implicarea societății, mediul public și privat având responsabilitatea de a genera cadrul care să permită acest lucru. Protejarea patrimoniului nu se poate face doar de la nivelul specialiștilor și al administrației, fiecare dintre noi are un rol în acest sens, iar o abordare sustenabilă a domeniului trebuie să faciliteze tuturor îndeplinirea propriilor roluri, în mod responsabil și etic.

Calitatea în restaurare:

Lipsa specialiștilor, corelat cu cvasi-absența programelor de formare specializate, la toate nivelurile—pentru meșteri, pentru arhitecți, pentru ingineri, pentru arheologi, continuând cu neadecvarea (sau inexistența) mecanismelor de control al calității în procesele administrative au condus la numeroasele cazuri recente de eșecuri în restaurare. Relația dintre calitatea cercetării și calitatea intervențiilor de conservare și restaurare este esențială pentru cunoașterea monumentului și pentru succesul intervenției, cu implicațiile la nivelul materiei istorice, economice, sociale etc.

Cultură și natură:

Există un echilibru fragil între cultură și natură, care trebuie conservat. Evoluția presupune păstrarea esenței și adaptarea la noile nevoi. Evoluția are la bază două principii: dezvoltare și protejare. Se vorbește foarte mult despre mediul construit în detrimentul celui natural. Există puțini specialiști care se ocupă de peisaj și tocmai gândirea proiectelor în relație cu peisajul este un element important în păstrarea echilibrului.

Patrimoniu și democrație:

Deși există o criză a democrației la nivel european, doar într-o societate democratică se poate lua decizia păstrării și conservării patrimoniului, pentru că dacă o iau doar unii, pentru ceilalți nu va exista asumare, după cum a demonstrat și istoria. Din toate tipurile de viitor posibile, acela în care suntem conștienți că el va continua și fără noi conduce la o abordare înțeleaptă—păstrăm, construim și lăsăm și altora loc să construiască

Anul european al patrimoniului cultural din România în Europa

La nivel european, au fost cuantificate aproximativ 23.000 de evenimente organizate în cele 37 de țări²⁶ care au implementat Anul european al patrimoniului cultural și mai mult de 13.000 de proiecte și evenimente nominalizate sub egida sa.

Ca urmare a unei comparații a implementării Anului în România față de alte țări europene, se poate afirma că ne situăm aproximativ la mijlocul clasamentului²⁷ cu cele 155 de inițiative nominalizate a se desfășura sub egida programului european (fig. 7). Detașat conduc Irlanda, Franța, Portugalia, Italia și Spania, cu o medie de aproximativ 2.300 inițiative nominalizate per țară. La celălalt capăt al clasamentului se situează Danemarca, Malta, Croația, Belgia și Lituania. Este totuși important de menționat faptul că acestea sunt măsuri cantitative, și nu calitative²⁸. Din totalul de aproximativ 9.5 milioane de participanți la inițiativele nominalizate, 55.800 au fost din România (fig. 8). Campania pe Facebook în care s-a regăsit sloganul #EuropeForCulture a constat în aproape 5.567 de postări, cu un număr de 9.555.004 de impresii. România a contribuit cu 472 de postări și 138.600 de impresii. Website-urile dedicate dezvoltate de coordonatorii naționali au înregistrat o medie de 363.251 de vizitatori unici pe lună.

Dinamica sectorului cultural european a crescut exponențial în 2018. Au existat exemple în care participanții, dar și operatorii culturali, au susținut faptul că au un sentiment de mândrie că participă la un eveniment sau un proiect recunoscut a se derula sub egida Anului european al patrimoniului cultural. Programul și-a dovedit eficacitatea în creșterea

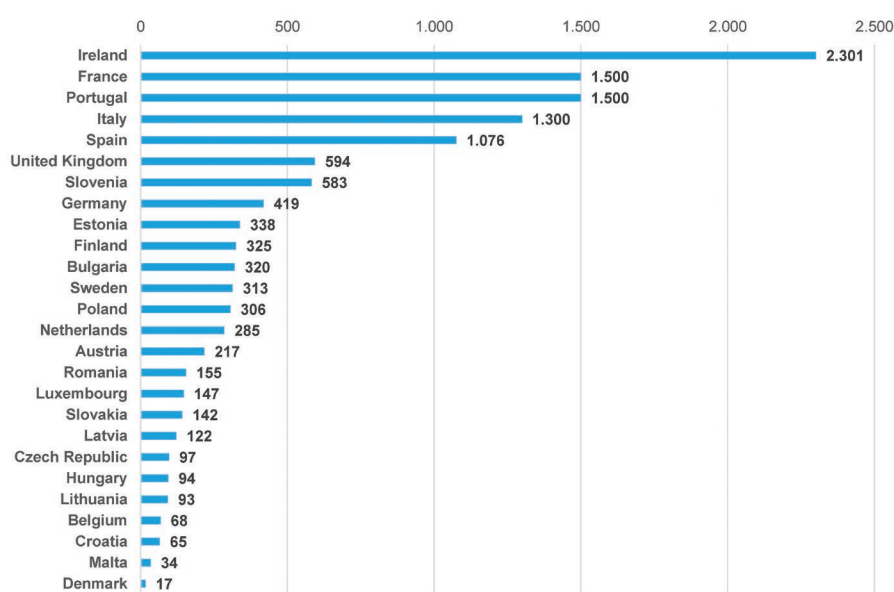
29 Din rapoartele de monitorizare transmise de Institutul Național al Patrimoniului către Comisia Europeană, a rezultat că procentul de promovare al evenimentelor desfășurate în ultimul trimestru a reprezentat 40% din totalul cifrelor raportate pe 2018.

sentimentului de apartenență la spațiul european prin cultură și patrimoniu, fiind observate fenomene și practici într-o dinamică rapidă, în care efervescența²⁹ a fost, cel puțin în ultima parte a lui 2018, cuvântul uzual.

Închiderea Anului european al patrimoniului cultural a avut loc în aproape fiecare Stat Membru înainte de evenimentul dedicat la nivel european. În România, s-a desfășurat Forumul Anului european al patrimoniului cultural (fig. 9–12), organizat cu susținerea Reprezentanței Comisiei Europene în România și a Ministerului Culturii și Identității Naționale, înscriind concluziile din cadrul acestuia în seria celor pan-europene transmise de Statele Membre. Conferința de închidere a Anului european al patrimoniului cultural a avut loc în cadrul Președinției Austriei la Consiliul Uniunii Europene și a fost găzduită de Cancelaria federală austriacă în perioada 6–7 decembrie (fig. 13).

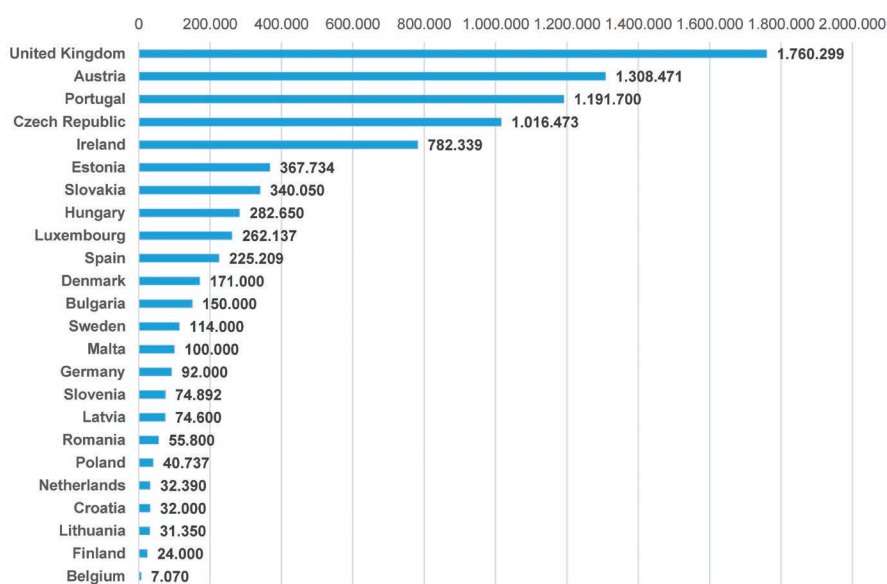
Rezultate ale Anului european al patrimoniului cultural

Încă de la început, instituțiile europene au dorit ca Anul european să genereze concluzii în diferite domenii ale sectorului patrimonial și aibă o moștenire atât pentru politicile europene, cât și pentru strategiile regionale și naționale. În acest sens, părțile interesate s-au alăturat la extragerea

www.mostra.com

Fig. 7 Clasamentul nominalizărilor proiectelor și evenimentelor în Europa (Raport de monitorizare a Anului european al patrimoniului cultural, pentru coordonatorii naționali, perioada ianuarie-decembrie 2018, elaborat prin ICF Mostra, Comisia Europeană)

www.mostra.com

Fig. 8 Participarea publicului la proiectele și evenimentele nominalizate (Raport de monitorizare a Anului european al patrimoniului cultural, pentru coordonatorii naționali, perioada ianuarie-decembrie 2018, elaborat prin ICF Mostra, Comisia Europeană)

30 Noua agendă strategică 2019-2024 a Consiliului Europei, <https://cutt.ly/European-Council-Setting-Political-Agenda>, accesat în iunie 2019.

31 Cadrul de acțiune european pentru patrimoniul cultural, <https://cutt.ly/SWD-European-Agenda-for-Culture>, accesat în august 2019.

32 Cei cinci piloni sunt: Patrimoniul cultural pentru o Europă favorabilă incluziunii: participare și acces pentru toți; Patrimoniul cultural pentru o Europă durabilă: soluții inteligente pentru un viitor coerent și durabil; Patrimoniul cultural pentru o Europă rezilientă: protejarea patrimoniului aflat în pericol; Patrimoniul cultural pentru o Europă inovatoare: mobilizarea cunoștințelor și a cercetării; Patrimoniul cultural pentru parteneriate mondiale mai puternice: intensificarea cooperării internaționale.

a cât mai multe concluzii din efervescența creată. Parlamentul European, Comitetul Regiunilor, Comitetul Economic și Social European și diferite servicii ale Comisiei Europene au contribuit la organizarea sistemului de guvernare participativă. Tocmai această nouă formă de sistem, prin coordonare extinsă și eficiență între statele membre ale Uniunii, instituțiile acesteia, societatea civilă și diferite servicii ale Comisiei Europene, a reprezentat cheia succesului Anului european, atât în construcția colectivă care a dus la adoptarea sa, cât și în succesul în implementare și rezultate. Includerea patrimoniului în prioritățile Noii agende strategice 2019-2024 a Consiliului Europei, primul Cadru de acțiune european pentru patrimoniul cultural și creșterea bugetului programului Europa Creativă sunt unele dintre cele mai importante rezultate, acestea urmând a obține aprobările finale pentru intrarea în vigoare.

Fig. 9 Deschiderea oficială a Forumului Anului european al patrimoniului cultural în România (INP)

Fig. 10 Sesiunea Patrimoniul și democrație (INP)

Noua agendă strategică 2019–2024 a Consiliului Europei, ce urmează a fi aprobată, propune investițiile în cultură și patrimoniu cultural, care „stă în inima identității noastre europene”³⁰, ca parte din prioritățile sale. Patrimoniul cultural este menționat în proiectul de Agendă la capitolul „Construirea unei Europe neutre din punct de vedere climatic, verde, corectă și socială”. Acesta este un pas important față de Agenda adoptată în 2015. Mai mult, documentul confirmă importanța cooperării între instituțiile Uniunii și societatea civilă, astfel încât să poată îndeplini prioritățile agreate.

*Cadrul de acțiune european pentru patrimoniul cultural*³¹ va conține 14 grupuri de acțiuni pentru 5 piloni, care au fost testați în 2018³², și va asigura continuitatea abordării integrate a Anului la nivel european pentru anii 2019 și 2020. Principiile acestui Cadru sunt: abordarea holistică, abordarea integrată, elaborarea politicilor bazate pe date concrete și cooperarea între mai multe părți interesate. Proiectul Cadrului vizează stabilirea unei direcții comune pentru activitățile legate de patrimoniu la nivel european, în principal în cadrul politicilor și al programelor Uniunii.

Programul *Europa Creativă* va sprijini în continuare proiectele transnaționale din sectorul patrimoniului cultural, dar și acțiuni importan-

- 33 Declarația de la Leeuwarden pentru reutilizarea adaptativă a patrimoniului construit, <https://cutt.ly/Leeuwarden-Declaration>, accesat în decembrie 2018.
- 34 Declarația de la Barcelona pentru turism și patrimoniu cultural, <https://necstour.eu/better-places-to-live-better-places-to-visit>, accesat în decembrie 2018.
- 35 Combaterea traficului ilicit de bunuri culturale—un instrument pentru sistemul judiciar european și aplicarea legii, <https://cutt.ly/Fighting-Illicit-Trafficking-Cultural-Property>, accesat în iunie 2019.
- 36 Planul de acțiune pentru Convenția Faro, <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-action-plan>, accesat în iunie 2019.
- 37 O analiză comparativă a managementului riscurilor pentru patrimoniul cultural din Uniunea Europeană, <https://cutt.ly/Safeguarding-cultural-heritage-from-natural-and-man-made-disasters>, accesat în iunie 2019.
- 38 Raport solicitat de Consiliul Uniunii Europene, realizat de experți pentru a identifica „abordările inovatoare ale guvernării pe mai multe niveluri a patrimoniului tangibil, intangibil și digital care implică sectorul public, părțile interesate private și societatea civilă”, <https://cutt.ly/Participatory-governance-of-cultural-heritage>, accesat în iunie 2019.
- 39 Connecting Cultures, Connected Citizens—exemple de proiecte Interreg în cadrul Anului european al patrimoniului cultural 2018, <https://cutt.ly/Connecting-Cultures-Connected-Citizens>, accesat în iunie 2019.
- 40 101 idei de evenimente pentru Zilele Europene ale Patrimoniului—Ghid cu idei pentru comunități cu scopul de a pune în evidență patrimoniul comun și importanța valorilor culturale, <https://cutt.ly/101-event-ideas-EHD>, accesat în iunie 2019.
- 41 Învățând din trecut, ne proiectăm viitorul. eTwinning—comunitatea școlilor din Europa și din țările partenere vecine—este o acțiune dedicată școlilor, finanțată de Comisia Europeană prin intermediul Programului Erasmus+. Studiul este disponibil la <https://cutt.ly/invatand-din-trecut-ne-proiectam-viitorul>, accesat în iunie 2019.
- 42 Set de instrumente pentru profesori dedicat elevilor între vârstele 10–15 ani, <https://cutt.ly/ECH-toolkit-for-teachers>, accesat în iunie 2019.
- 43 Erasmus+: Îmbogățind patrimoniul nostru cultural, <https://cutt.ly/erasmus-enriching-our-cultural-heritage>, accesat în iunie 2019.
- 44 Recomandări și exemple de bună practică, <https://cutt.ly/fostering-cooperation>, accesat în iunie 2019.
- 45 Cele mai bune practici în gestionarea durabilă și protejarea patrimoniului cultural în UE, <https://cutt.ly/Best-practices-in-sustainable-management>, accesat în iunie 2019.

te ca Marca Patrimoniului European, Zilele Patrimoniului European sau Premiile Patrimoniului European. Este previzionată posibilitatea dublării bugetului pentru acest program, consolidând astfel dimensiunea europeană a sectorului.

Documente importante, care vor da direcția și vor susține noi politici, au reieșit ca urmare a proiectelor și inițiativelor derulate la nivel european:

*Declarația de la Leeuwarden pentru reutilizarea adaptativă a patrimoniului construit*³³ susține beneficiile multiple aduse pentru indivizi și societate, pentru generațiile prezente și viitoare. „Reutilizarea adaptativă necesită adoptarea unei atitudini «vii» în raport cu mediul nostru construit; o atitudine care consideră patrimoniul construit ca fiind un peisaj creat de om, care poate fi remodelat atunci când este necesar, pornind de la nevoile sociale, culturale, de mediu și economice ale vremurilor noastre. În acest sens, patrimoniul nostru construit poate fi integrat într-un mod semnificativ și creativ în societatea contemporană și prin aceasta poate fi conservat într-un mod durabil pentru generațiile viitoare.”

*Declarația de la Barcelona pentru turism și patrimoniu cultural*³⁴ este un document ce reunește principii, recomandări și acțiuni pentru părțile interesate cu scopul de a promova, prin abordare durabilă, turismul și patrimoniul cultural. Declarația se bazează pe cinci principii: management incluziv, importanța generării simțului locului și mândriei; viziunea holistică a promovării și conservării marketingului; echilibrul între loc, oameni și afaceri; conexiunea între oameni.

Principiile europene ale calității pentru intervențiile finanțate din fonduri UE și cu posibil impact asupra patrimoniului cultural reprezintă un ghid adresat în special părților implicate în mod direct, dar și indirect, în conservarea și managementul patrimoniului finanțat din fonduri ale Uniunii Europene. Recomandările vizează principii și standarde privind calitatea și conservarea patrimoniului la nivel european și național, elaborarea temelor de proiectare și derularea licitațiilor, a elementelor de proiectare și de achiziții, a planului de implementare, dar și evaluarea proiectelor, guvernanța, evaluarea și diminuarea riscurilor, cercetarea, educația și formarea și, nu în ultimul rând, răsplătirea calității.

*Combaterea traficului ilicit de bunuri culturale—un instrument pentru sistemul judiciar european și aplicarea legii*³⁵ reprezintă un manual ce furnizează documente de referință de bază, împreună cu instrumente practice dezvoltate de organizațiile guvernamentale internaționale sau regionale relevante sau de organizațiile neguvernamentale.

*Planul de acțiune pentru Convenția de la Faro*³⁶ își propune să ofere interpretarea principiilor documentului în legătură cu provocările societății actuale, prin exemple puse în practică. Proiectul “The Faro Way” oferă o platformă de analiză și recomandări, cunoștințe și expertiză și studii de caz relevante cu aplicabilitate pentru politicile europene. Activitățile vor încuraja abordările centrate pe oameni, incluzive, orientate spre viitor, mai integrate, durabile și intersectoriale ale patrimoniului cultural și vor promova modele inovatoare de guvernare și gestionare participativă a patrimoniului. Trei linii principale de acțiune sunt luate în considerare pentru a atinge obiectivele principale: promovarea implementării Convenției Faro, ratificarea Convenției Faro în Statele Membre care încă nu au realizat acest deziderat și construirea unei rețele pan-europene dinamice.

De menționat sunt bineînțeles și alte publicații cheie, între care se pot enumera, fără a avea pretenția unei liste exhaustive:

*Protejarea patrimoniului cultural împotriva dezastrelor naturale și provocate de om*³⁷

*Guvernarea participativă a patrimoniului cultural*³⁸

*Connecting Cultures, Connected Citizens*³⁹

*101 idei de evenimente pentru Zilele Europene ale Patrimoniului*⁴⁰

*Învățând din trecut, ne proiectăm viitorul: patrimoniul cultural european prin eTwinning*⁴¹

*Set de instrumente pentru profesori dedicat elevilor între vârstele 10–15 ani*⁴²

*Erasmus+ : Îmbogățind patrimoniul nostru cultural*⁴³

*Încurajarea cooperării în Uniunea Europeană privind abilitățile, formarea și transferul cunoștințelor în profesiile patrimoniului cultural*⁴⁴

*Cele mai bune practici în gestionarea durabilă și protejarea patrimoniului cultural din UE*⁴⁵

Fig. 11 Închiderea oficială a Forumului (INP)

Fig. 12 Prezentarea tuturor operatorilor culturali cu activitate desfășurată sub egida programului european (INP)

Fig. 13 Conferința de încheiere a Anului european al patrimoniului cultural, desfășurată în cadrul Președinției Austriei la Consiliul European (<https://www.eu2018.at/media/photos-and-videos.html>)

Concluzii

Aducând în prim plan politici europene și naționale ce se adresează patrimoniului cultural, Anul european al patrimoniului cultural a oferit cadrul necesar de a răspunde prin dezbateri și acțiuni unor serii de întrebări cheie pentru reflecție: Care sunt valorile patrimoniului cultural la care ne raportăm în prezent? Cine are capacitatea de a identifica noi valori și cum le protejăm? Este dimensiunea umană a patrimoniului cultural recunoscută de către Uniunea Europeană și dacă da, în ce măsură? Este ea recunoscută în termenii politicilor europene și naționale? Acestea sunt doar câteva întrebări, calea pentru reflecție rămânând bineînțeles deschisă.

Nu în ultimul rând, mulțumim actorilor implicați, cei care au pus România pe harta culturală europeană și celor implicați în conferințele tematice și în dezbateri, care au contribuit la formularea unor concluzii referitoare la stadiul actual al sectorului patrimonial și la recunoașterea nevoilor acestuia. Cele 155 de inițiative nominalizate a se desfășura sub egida Anului european al patrimoniului cultural au generat plasarea României în mijlocul clasamentului european. Până în prezent, doar Bulgaria a furnizat statistici extinse, ca o contribuție directă la Președinția la Consiliul Uniunii Europene. Dintre cele 26 de State Membre active în acest program, Germania, Franța și Austria au avut acțiuni cu impact mare, care vor contribui la continuitatea programului european și după 2018.

Ca o concluzie a acestui An, am putea afirma că patrimoniul cultural este un concept ce evoluează permanent, provoacă la adaptare și inovare pentru a îl proteja și a-l transmite generațiilor viitoare. În final, este vorba despre schimbare, despre angrenarea cât mai multor oameni în jurul semnificației și valorilor patrimoniului cultural. Pentru a susține această schimbare, este necesar ca sectorul să încurajeze colaborarea între experți în tehnologie și științe umane, între profesioniști din domeniul patrimoniului și oameni de știință specializați în schimbări climatice, între manageri și profesori, între sectorul privat, civil și instituțional, între oameni și comunități. Pentru că este necesar ca întregul să fie mai mare ca suma părților sale.

Surse web

Lista tuturor anilor europeni, https://europa.eu/european-union/about-eu/european-years_en, accesat în decembrie 2018.

Comunicarea privind o *Agendă europeană pentru cultură într-o lume în proces de globalizare* a Comisiei Europene către Parlamentul European, <https://cutt.ly/agendacultura2007>, accesat în decembrie 2018.

Tratatul de la Lisabona, <https://cutt.ly/TratatLisabona>, accesat în decembrie 2018.

Planul de lucru în domeniul culturii, 2014, <https://cutt.ly/PlanLucruCultura20152018>, accesat în decembrie 2018.

Concluziile Consiliului Uniunii Europene privind guvernarea participativă a patrimoniului cultural, <https://cutt.ly/PlanLucruCultura20152018>, accesat în decembrie 2018.

Spre o abordare integrată a patrimoniului cultural european, <https://cutt.ly/towards-an-integrated-approach-to-cultural-heritage>, accesat în decembrie 2018.

Raportul de activitate 2015–2016 al eurodeputatului independent Mircea Diaconu, <https://www.mirceadiaconu.eu/raport-de-activitate-2015-2016-2/>, accesat în decembrie 2018.

Raportul referitor la propunerea de decizie a Parlamentului European și a Consiliului privind Anul European al Patrimoniului Cultural (COM(2016)0543 – C8-0352/2016 – 2016/0259(COD)), https://www.mirceadiaconu.eu/wp-content/uploads/2017/05/2018EYCH_integral-RO.pdf, accesat în decembrie 2018

Decizia (EU) 2017/864 a Parlamentului European și a Consiliului privind Anul European al Patrimoniului Cultural, <https://cutt.ly/DecizieMaiAEPCC>, accesat în decembrie 2018.

Lista completă a grupurilor interesate parte din *Stakeholder Committee*, cu activitate pe lângă Comisia Europeană, <https://cutt.ly/voicesofculture-stakeholder-committee>, accesat în decembrie 2018.

În prim plan, <https://cutt.ly/inprimplanAEPCC>, accesat în iunie 2018.

Harta proiectelor și a evenimentelor, catalogul și expoziția dedicată și concluziile Anului european al patrimoniului cultural în România, <https://anuleuropean.patrimoniu.gov.ro/concluzii/>, accesat în august 2019.

Berlin call to action, <https://cutt.ly/Berlin-Call-Action>, accesat în decembrie 2018.

Noua agendă strategică 2019–2024 a Consiliului Europei, <https://cutt.ly/EuropeanCouncil-Setting-Political-Agenda>, accesat în iunie 2019.

Cadrul de acțiune european pentru patrimoniul cultural, <https://cutt.ly/SWD-European-Agenda-for-Culture>, accesat în august 2019.

Declarația de la Leeuwarden pentru reutilizarea adaptativă a patrimoniului construit, <https://cutt.ly/Leeuwarden-Declaration>, accesat în decembrie 2018.

Declarația de la Barcelona pentru turism și patrimoniu cultural, <https://necstour.eu/better-places-to-live-better-places-to-visit>, accesat în decembrie 2018.

Combaterea traficului ilicit de bunuri culturale—un instrument pentru sistemul judiciar european și aplicarea legii, <https://cutt.ly/Fighting-Ilicit-Trafficking-Cultural-Property>, accesat în iunie 2019.

Planul de acțiune pentru Convenția Faro, <https://www.coe.int/en/web/culture-and-heritage/faro-action-plan>, accesat în iunie 2019.

Protejarea patrimoniului cultural împotriva dezastrelor naturale și provocate de om, <https://cutt.ly/Safeguarding-cultural-heritage-from-natural-and-man-made-disasters>, accesat în iunie 2019.

Guvernarea participativă a patrimoniului cultural, <https://cutt.ly/Participatory-governance-of-cultural-heritage>, accesat în iunie 2019.

Connecting Cultures, Connected Citizens, <https://cutt.ly/Connecting-Cultures-Connected-Citizens>, accesat în iunie 2019.

101 idei de evenimente pentru Zilele Europene ale Patrimoniului, <https://cutt.ly/101-event-ideas-EHD>, accesat în iunie 2019.

Învățând din trecut, ne proiectăm viitorul, <https://cutt.ly/invatand-din-trecut-ne-proiectam-viitorul>, accesat în iunie 2019.

Set de instrumente pentru profesori dedicat elevilor între vârstele 10–15 ani, <https://cutt.ly/ECH-toolkit-for-teachers>, accesat în iunie 2019.

Erasmus+ : Îmbogățind patrimoniul nostru cultural, <https://cutt.ly/erasmus-enriching-our-cultural-heritage>, accesat în iunie 2019.

Încurajarea cooperării în Uniunea Europeană privind abilitățile, formarea și transferul cunoștințelor în profesiile patrimoniului cultural, <https://cutt.ly/fostering-cooperation>, accesat în iunie 2019.

Cele mai bune practici în gestionarea durabilă și protejarea patrimoniului cultural din UE, <https://cutt.ly/Best-practices-in-sustainable-management>, accesat în iunie 2019.